

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rodina a její vliv na vzdělání dětí

The Family and Its Influence on Children's Education

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odbor. výcviku

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

KABÍČKOVÁ

EVA

2022

KABÍČKOVÁ, Eva. Rodina a její vliv na vzdělání dětí. Praha: ČVUT 2022. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citovala a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 14. 08. 2022

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat především svému vedoucímu práce PhDr. Petru Nesvadbovi, CSc. za jeho pomoc při tvorbě této práce, jeho laskavý a trpělivý přístup. Po celou dobu mi poskytoval cenné rady a odborné připomínky a metodicky vedl mojí bakalářskou práci.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem rodiny a jejího vlivu na vzdělání dítěte. Charakteristikou rodiny se snaží ukázat, jak je důležité prostředí pro vývoj dítěte, jeho rozvoj a uspokojování jeho potřeb. Zjistíme, jakou má funkce školy, jak se mění, co nabízí a jaké zájmové instituce mohou děti navštěvovat. Dále se podíváme na problematiku rodiny, strukturu rodiny, rodinné prostředí a vliv rodiny na jedince a jeho vzdělání.

Klíčová slova

rodina, rodiče, dítě, prostředí, potřeby, společnost, rodinná soudržnost, vliv

Abstract

This bachelor's thesis deals with the topic of the family and its influence on the child's education. The characterization of the family tries to show how important the environment is for the child's development, his development, and the satisfaction of his needs. We will find out what the function of the school is, how it is changing, what it offers and what interesting institutions the children can attend. Next, we will look at the issue of the family, the structure of the family, the family environment, and the influence of the family on the individual and his education.

Key words

family, parents, child, environment, needs, society, family cohesion, impact

Obsah

Úvod	5
1 RODINA	8
1.1 Funkce rodiny.....	9
1.2 Proměny rodiny.....	10
1.3 Volnočasové aktivity rodiny.....	11
1.4 Rozvodovost	12
1.5 Finanční situace rodiny.....	13
2 ŠKOLA	13
2.1 Funkce školy.....	14
2.2 Vztah rodiny a školy	16
2.3 Zájmové instituce	16
2.4 Školní poradenská pracoviště.....	18
3 VLIV RODINY NA JEDINCE	19
3.1 Podíl rodiny na socializaci jedince	19
3.2 Role otce a matky a jejich vliv na dítě.....	20
3.3 Kritické období ve vývoji dítěte	21
4 VLIV RODINY NA VZDĚLÁNÍ DÍTĚTE	22
4.1 Vliv vzdělání rodičů na dítě.....	23
4.2 Dělnická rodina a jejich děti.....	24
4.3 Vysokoškolsky vzdělaní rodiče a jejich děti.....	25
5 VÝZKUM	28
5.1 Použité metody.....	28
5.2 Popis zkoumaného vzorku.....	28
5.3 Cíl výzkumu.....	29
5.4 Vyhodnocení výzkumu.....	29
5.5 Interpretace výsledků.....	30
5.6 Rozhovory.....	32
Závěr	44
Seznam použité literatury	46
Seznam otázek.....	49
Evidence výpůjček.....	50

Úvod

Vzhledem k tomu, že jsem matka dospívajícího dítěte a posledních sedmnáct let se tímto tématem zabývám v praktické rovině, vybrala jsem si toto téma i pro moji bakalářskou práci. Rodina a škola mají největší vliv na výchovu a vývoj dítěte. Patří mezi základní kameny ve vývoji dětí a důležitá je jejich spolupráce pro úspěšný život jedince. V dnešní době děti neovlivňuje jenom rodina, škola a kamarádi, ale důležité místo v rozvoji dětí zaujímají média, především internet a televize. Je zřejmé, že tato situace nastala z mnoha ekonomických důvodů a akcelerovala ji pandemie COVID 19. Jsem přesvědčena, že hlavně my rodiče musíme být dětem hlavními životními pilíři a vzory. Učit je si pomáhat, společně pečovat o sebe i okolí a zároveň dbát o zdravé rodinné prostředí.

Na mladší generaci uvidíme, jak jsme s motivací do vzdělání naložili. Úloha rodičů je nepopiratelná. Prvotně vždy u dětí jsou jejich učitelé rodiče, jelikož oni mohou jako první v jejich životě jít dětem příkladem. Pokud rodiče budou v domácnosti rádi čist, je velký předpoklad, že děti tento zájem od svých rodičů převzou, čímž si nejenže rozvinou slovní zásobu a vyjadřování, ale i vědění. Stejně tak, pokud rodiče budou svým dětem věnovat čas, pobývat s nimi v přírodě, je velký předpoklad, že u nich rozvinou přirozenou inteligenci a všeobecné znalosti.

Samozřejmě, že ne každá rodina má stejné možnosti. Každá rodina má jiné vstupy a výstupy rodinných příjmů. Někteří rodiče mají i více zaměstnání a tráví v práci i víkendy, aby rodinu zabezpečili v základních ekonomických požadavcích nebo uspokojili narůstající potřeby dítěte. Když dítě nastoupí do školy, začne svoje potřeby a nároky zvyšovat. Chce mít stejné nebo lepší věci, než mají jeho kamarádi. Některé děti zase mají od rodičů dostatek peněz a statků, ale touží po pozornosti rodičů, kteří se realizují v práci a svoji nepřítomnost doma kompenzují dětem penězi.

Někdy je ekonomická situace rodiny opravdu špatná. Stát se snaží pomoci sociálně slabším rodinám, existují i neziskové organizace, které pro děti pořádají vzdělávací akce, kroužky nebo tábory. Na druhou stranu není v možnostech státu, aby veškeré náklady se vzděláním a zájmy školáků, studentů zaštiťoval sám. Zde je nezbytná součinnost rodičů, kteří by měli své děti v maximální možné míře motivovat ke vzdělání, jelikož právě mladší generace bude naší vizitkou při fungování státu.

Při provádění svého kvalitativního výzkumu jsem pracovala s otázkou, zda (případně nkolik) záleží na vzdělání rodičů, na finanční situaci rodiny, na tom, kolik rodina tráví společně času a jakým způsobem, a rovněž na tom, zda sami rodiče pocházejí z pevných rodinných vazeb, jelikož vliv i prarodičů je v případě vzdělání a sociálního vývoje nepostradatelný.

Rodiny s vysokoškolským vzděláním, s vysokým příjmem do rodinného rozpočtu děti motivují k výborným výsledkům ve škole, ale ne vždy je toto správná cesta, jelikož jsou na děti kladeny velké nároky a ty tím mají ve větší míře sklony k depresím, což se odráží na jejich zdravotním stavu. Ve škole nezletilí odvádí poměrně velmi dobré výsledky, jelikož rodiče i mimo školu dětem hradí další doučování, které jejich znalosti prohlubuje. Tím většinou dochází k tomu, že se velmi odcizují od svých spolužáků, jelikož nemají prostor trávit volný čas společně.

V rodinách, kde bylo zjištěno, že rodina nehospodaří s vysokým finančním příjmem, mají děti daleko více volného času, který většinou tráví sledováním sociálních sítí nebo poflakováním se s dalšími vrstevníky po ulicích. Tyto děti mají větší tendence zkoušet kouřit cigarety a užívat alkohol nebo drogy.

Dané téma beru jako velmi problematické pro dnešní dobu, kdy se neúprosně blíží hospodářská krize, v níž se budou výrazně měnit a stoupat nároky na sociální adaptaci a uplatnění každého jednotlivce, a to se nebude moci neprojevit ve sféře rodinné výchovy i veřejného vzdělávání. Rodiny budou muset stále častěji řešit existenční problémy, a i když si budou vědomi, že vzdělání dětí a jejich motivace jsou pro budoucí život nezbytné, nemusejí mít vždy dostatek finančních prostředků tuto problematiku řešit. Již proto je důležité, aby odpovědní státní činitelé již nyní koncepčně promýšleli a nastavovali jak strategické cíle, tak konkrétní mechanismy jejich trvale udržitelného dosahování.

TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

„Rodina je nejdůležitější společenská skupina a institut, která je základním článkem sociální struktury a základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce, trvání lidského biologického druhu a výchovy, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování komunity kulturního vývoje.“¹

Podle Možného (2008) je rodina základ státu. Rodinou se rozumí zpravidla malá skupina lidí, jejíž úloha spočívá hlavně v socializaci jedince ve společnosti (dospělí jedinci začleňují a odpovídají za výchovu dětí). Při příchodu na svět se dítě právě setkává jako první s rodinou. Rodina mu poskytuje oporu a vštěpuje mu vzorec chování. Rodinu rozlišujeme podle generací žijících pohromadě na rodinu základní (otec, matka, děti) a na rodinu rozšířenou (prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné). V každé rodině se propojují generace, které s sebou přináší určitá kritéria.

Každá rodina má návyky a nároky na výchovu svého potomka. Snaží se dělat vše, aby své děti vychovala k respektu ke společnosti a sobě samým. V poslední době se čas na výchovu výrazně omezil. Rodina je považována za nejdůležitější společnost, avšak většina aktivit přechází na školu, různé zájmové a výchovné kroužky.

Objektem výchovy se stává ta rodina, ve které vyrůstáme a rodíme děti. Ta je pro nás jedna z nejdůležitějších, nejvíce nás ovlivňuje a provází nás celý život. Roli rodičovství přebíráme ve chvíli, kdy se nám narodí dítě. Úplná rodina je ta, která se skládá z rodičů a dětí. Každá rodina je institucí, která má svá vnitřní pravidla a systém soužití.

„Rodina poskytuje dítěti model k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model – model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dítěte. Tím dochází k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově. Různé rodiny přitom vybírají z makroprostředí různé momenty – různé modely, formy způsobu života, hodnotové orientace, názory.“²

Rodina je, ale také velkým zdrojem stresu. Někteří rodiče vyvíjejí na své děti vysoké nároky a nutí je k činnostem nebo výsledkům, na které děti nejsou připravené nebo na ně jednoduše ani nemají předpoklady. Tento tlak pak vyvolává oboustrannou nespokojenost a může vést i k dalším a větším problémům ve fungování rodiny. Děti si vytvářejí jakousi bublinu, ve které se uzavírají, veškerý kontakt s rodiči se omezí na nezbytnou komunikaci, přestávají s rodiči sdílet svoje vítězství a prohry. Rodiče pak nemají povědomí o tom, co jejich děti tíží, a proto jim nemohou býti nijak nápomocni s řešením jejich trápením. Tím se děti i rodiče dostávají do začarovaného kruhu, ze kterého neznají cestu ven.

¹ LINHART, J., PETROUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H., *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. str. 943

² ČÁP, Jan., *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vydání. Praha: UK – Karolinum, 1993. str. 415.

1.1 FUNKCE RODINY

„Za základní funkce rodiny jsou považovány funkce ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, výchovná a funkce odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil.“³

Každý člen rodiny má svojí určitou a specifickou funkci a roli. Otec (manžel) funguje v roli zabezpečovače a vůdce. Má nadřízenou roli, stejně jako matka (manželka). Ta funguje jako koordinátor a zajišťuje citové klima v rodině. V roli podřízených jsou děti. Nicméně i děti mohou mít svojí roli ve vztahu k sobě, jako bratr nebo sestra. Starší sourozenec přejímá roli ochránce a průvodce.

Rodina se skládá především z otce, matky a dětí. Biologický smysl rodičů je početí dítěte. Není však podmínkou, že pár musí být svázán sňatkem, jako to bylo před lety. Mnoho dětí se narodí mimo svazek manželský. Ve dvacátém století se objevila na trhu antikoncepce, tím se hranice porodnosti posunula a páry zakládají rodinu okolo třiceti let věku.

Volbu partnera si každý určuje podle svých vnitřních pocitů. Nejprve vzniká vztah a vzájemné poznávání, posléze přichází společné bydlení. Toto zázemí si každý tvoří k obrazu svému. Partneři si musí ujasnit životní cíle, které chtějí společně budovat. Je zapotřebí mít v rodině určitá pravidla. V dnešní době, pro nedostatek času a vytíženosti, se členové rodiny setkávají jen velmi málo a tím dochází k částečnému odcizení. Rodina se snaží mít kladný vliv na výchovu a vzdělání potomka. To však pro nedostatek času často přenechává na škole a volnočasových zařízeních. Škola se tak stává součástí rodiny a organizuje její čas.

Rodiče s vyšším vzděláním kladou na své děti vysoké nároky jak v oblasti vzdělávání, tak i volnočasových aktivit. Dopřávají jim veškerý možný komfort. Děti mají předem zadané životní cíle a mnohdy jim na obyčejnou zábavu nezbyvá čas. Používání internetových platforem a herních aplikací mají většinou časově omezené. Rodiče by měli své děti motivovat, vnímat jejich potřeby, ale nechat jim i trochu volnosti a samostatnosti v rozhodování. Některé předimenzované děti postrádají možnost obyčejného nicnedělání. V kulturně-pedagogické stránce rodinného prostředí se odráží především hodnotová orientace a vzdělání rodičů.

Rodiče s nižším vzděláním nechávají na děti více působit média. Díky tomu, že se ceny smartphonů a počítačů staly dostupnými pro všechny příjmové skupiny, děti tak tráví většinu času sledováním těchto zařízení, stejně jako jejich rodiče. Pro nízkopříjmové rodiny se ukazuje tento trend jako jeden z nejlevnějších způsobů trávení volného času. Návštěva ZOO, hradů a zámků, víkendových výletů je obrovskou zátěží na rodinný rozpočet. Zakoupení dalšího televizoru či herní konzole je levnější, než když celá rodina několikrát do roka navštíví divadelní představení nebo podobné kulturní akce. Mnozí rodiče navíc musí o víkendu pracovat, proto děti nemají jiné možnosti, jak lépe trávit volný čas.

³ MAŇÁK, J., PROKOP, J., SOLFRONK, J., *Kapitoly ze speciální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 1998. str. 54

1.2 PROMĚNY RODINY

Dle Možného (1999) je rodina pro sociologii příkladem morfostatické instituce – vytváření soukromého prostoru pro společnost. Své členy ochraňuje a nesnaží se měnit vnitřní uspořádání. Po dlouhá staletí byla rodina považována za pevnou kotvu pro badatele i pro laiky. Dynamický vývoj společnosti se po dlouhá století nezměnil. Moc, osídlení, nerovnost to vše se projevilo v revolučních změnách a není vyloučené, že nenastanou změny i nadále.

Po staletí to byl právě muž, který byl živitelem rodiny. Za zásluhu měl životní úroveň rodiny. Žena se vždy starala o domácnost a děti a byla považována za ženu v domácnosti. Bohužel ekonomická situace donutila ženy chodit do práce a tím mít méně času na rodinu a domácnost. Pokud oba rodiče úspěšně podnikají a často nejsou doma, vzniká mezi rodiči a dětmi určité odcizení. Je to daň za to, že si lidé žijí v nadstandartních podmínkách.

„Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnaní ženy je pro většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností; málokterá rodina by dnes vystačila s jedním příjmem. Žena je u nás přetížena souběžnými požadavky práce a domácnosti.“⁴

„Typickým případem nového problému je krize muže v rodině, který začal podnikat; podnikání se mu daří, ale on je v rodině přítomen minimálně. Někdy se svou absencí snaží rodině vynahradit zvýšeným přispíváním do rodinného rozpočtu. Jindy frustruje zbytek rodiny tím, že většinu financí investuje do svého podnikání a členové rodiny si připadají zkráceni na svých právech.“⁵

V chování ovlivňujícím rodinu jsou nové trendy, kterými prochází větší část moderních rodin. V dnešní době je stále více moderní mít dítě bez za svobodna. Za základ života bylo považováno manželství mezi mužem a ženou. Rok od roku se stále snižuje procento uzavírání manželství a často spolu žijí partneři na tzv. "psí knížku". Dalším významným rysem je věková hranice pro uzavření manželství. Průměrný věk mužů je kolem 32 let a žen kolem 29 let. Manželství lze také uzavřít bez souhlasu rodičů, jen sami snoubenci jsou odpovědní za svůj sňatek.

Rodiče by se měli snažit dát svému dítěti správný příklad do života, jelikož jsou pro své dítě vzorem. Každé dítě je jiné, a co platí na jedno, není možné aplikovat na druhé. Pokud dítě nerespektuje rodiče, má velký problém respektovat ostatní. Autorita by měla být přirozená věc. Rodiče mohou ke svým dětem přistupovat tak, aby převažovalo povzbuzování, posílení sebedůvěry a podněcování. Je i velmi důležité nechat dítěti i právo volby a podpořit jeho rozhodnutí. Dítě se snažíme vést od narození k samostatnosti, ale někteří rodiče se o své děti tak bojí tak, že nedokážou respektovat jeho vlastní já. Ospravedlňují to tím, že je ještě příliš malé. A tak leckteré čtrnáctileté dítě není schopno vydržet bez maminky ani na škole v přírodě.

⁴ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 1. vydání. Praha: Slon, 1999. str. 35

⁵ MATOUŠEK, Oldřich., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. str.35

Podle Havlíka (2007) je rysem současné rodiny také nízká porodnost. Rodiny mají maximálně dvě děti z důvodu dostatečného zabezpečení, a to zejména materiálního. Vzdělání žen má velký vliv na porodnost. Čím vzdělanější je žena, tím pravděpodobně bude mít méně potomků. Ženy, které si budují kariéru si často najímají chůvy pro své děti, protože nemají čas na výchovu.

V posledních letech společností rezonuje téma vlivu rodičů na děti v homoparentních rodinách. Je zřejmé, že homoparentní páry bývají ve výchově dětí liberálnější. Kladou důraz na rozvíjení schopností dítěte a budují vysoké sebevědomí svých dětí. Zřejmě to souvisí s jejich vlastní zkušeností postavení menšiny ve společnosti. Počítají s možností, že jejich dítě může být vystaveno negativním reakcím okolí na soužití jeho rodičů a snaží se, aby se takovým reakcím dokázali ubránit nebo postavit se jim čelem. Chybějící element mužského nebo ženského vzoru homoparentní páry, dle Nedbálkové (2011), neřeší. Ženské nebo mužské vzory si mohou děti najít ve svém okolí nebo širší rodině. Nicméně se homoparentní páry shodují, že zpřístupněním manželství stejnopohlavních párů, by zjednodušilo jejich situaci. Děti by netrpěly, že jejich rodiče nejsou manželé, vyřešilo by to problémy s právním vztahem k partnerovu dítěti, ale i uznání existence homoparentních rodin.

Matoušek (1993) uvádí, že každá rodina má dané hodnoty. Hodnoty se mění podle doby, ve které členové rodiny žijí. Moderní rodina si zvolí svůj styl, jak zacházet s vlivem institucí jako jsou škola, úřady a jiné. Jak rodina tráví svůj volný čas? Tak nejlépe zjistíme hodnoty rodiny.

1.3 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY RODINY

Svůj volný čas si každý jedinec uzpůsobí dle svých potřeb. Věnuje se činnostem, které ho baví a naplňují. Volný čas plní funkci relaxační a rekreační. Volnočasové aktivity dětí mají svá specifika. Volnočasové aktivity a propojení pracovních aktivit je způsob životní tvorby. Různorodé aktivity se s největším zájmem projevují v dětství. Význam volného času má vliv na celoživotní orientaci dítěte. V dnešní době ovlivňuje děti a mládež převážně televize a počítač. Velice zasahuje do života mladé generace.

Rodinné aktivity, kdy rodina tráví společně čas jsou vzácností. Rodiče bývají často zaneprázdněni. Rodinné aktivity se nesou spíše v pracovním duchu, kdy je potřeba udělat něco na zahradě, při úklidu domácnosti nebo jiných činnostech, které jsou nezbytné k zajištění chodu domácnosti.

Volný čas je opakem povinnosti a nutných úkonů. Volný čas a jeho způsob trávení je jen na nás, zda nám přinese užitek či nikoli. Odpočinek a zábava jsou považovány za optimální využití volného času. Je velká pravděpodobnost, že děti, které jezdí s rodiči pravidelně na výlety, budou mít větší rozhled, zážitky a prožitky. Je to však finančně i časově dost náročné. Mnoho rodin si toto nemůže dovolit. Dětem však většinou stačí jen trávit volný čas s rodiči, třeba procházkou nebo čtením knížek a jsou spokojené, že jsou pohromadě jako rodina. Při těchto činnostech můžete hrou i nenásilně vzdělávat. V lese si můžete ukazovat druhy stromů, hub nebo zvířátek. Procházku přírodou můžete zpestřit například hledáním turistických značek. I procházku po ulici můžete proměnit na zábavu, když soutěžíte v počítání určité značky aut stojících v ulici.

1.4 ROZVODOVOST

Rozvod je složitý etický, právní a společenský problém. Rozpad a zhroucení fungování rodiny a výchovy dětí je provázeno změnou ekonomického i sociálního statusu některých členů původní rodiny a jejich způsobu života. Rozvod rodičů má často za následek zhoršení prospěchu dětí ve škole. Častěji návrhy na rozvod podávají ženy, které se cítí více stresované než muži. U soudu však manželé málokdy uvedou pravý důvod rozvodu. Nejčastější důvod je nevěra.

Rozvod zasáhne všechny členy rodiny a je to nepříjemná věc hlavně pro děti. Podle Bakaláře (2006) jsou v České republice většinou děti svěřeny do péče matky, méně častěji jsou svěřeny do péče otce nebo do střídavé péče obou rodičů. Střídavou péčí nebo společnou péčí využívá stále více rodičů. Stav, kdy dítě má u každého z rodičů svoje zázemí a tráví rovnoměrně čas s oběma rodiči je společností vnímáno jak pozitivně, tak i negativně. Určitě je dobré, že dítě rozvodem nepřijde ani o jednoho z rodičů nicméně odpůrci oponují, že dítě vlastně nemá určený domov (místo, kam si uchyluje a kde se cítí bezpečně). Jisté je, že děti žijící ve střídavé péči nelpí na místě, ale na rodičích.

Dítě, které žije z jedním z rodičů, se lépe přizpůsobí, pokud žije s rodičem stejného pohlaví. U dítěte žijícího jen s matkou, bez svého biologického otce, se často stává, že v období puberty přestane respektovat matku, zanedbává školní docházku, propadá alkoholismu a drogám. Většinou končí základním vzděláním v šestnácti letech, trpí emočními a psychickými poruchami. Má-li dítě s oběma rodiči smysluplný vztah, toto riziko klesá.

Dle Matouška (1997) se lidé z rozvodu vzpamatovávají odhadem 2-5 let. Je to pro všechny velice vyčerpávající a zdlouhavé. Psychicky se špatně vyrovnávají s rozvodem děti, trvá jim nejméně dva roky, než se s tím vyrovnají. Pokud zůstanou děti v péči ženy, dojde ve většině případů k určitému poklesu financí. Často se stává, že žena má jen velmi málo prostředků na zabezpečení dětí, a proto má i několik prací najednou. Děti po rozvodu trpí depresemi a nezdá se, že si přisuzují vinu na rozvodu rodičů. Některé děti viní z rozvodu jednoho rodiče a k němu se pak staví záporně.

Další problémy mohou nastat, když si některý z rodičů přivede nového partnera, ve kterém dítě vidí vetřelce. Často dochází k neshodám, dítě se cítí ohroženo, protože nemá plnou pozornost od svého rodiče. Když nový partner do rodiny přivede i svoje vlastní děti, může to situaci ještě zhoršit. Dítě si pak vynucuje pozornost rodičů třeba tím, že začne ve škole zlobit nebo nedává pozor a zhoršuje se mu tím prospěch.

U rozvedených rodin je vliv na vzdělání dítěte komplikovanější, jelikož rodiče nesdílí stejnou domácnost. Příjem do rodinného rozpočtu je pokrácen, tudíž rodič, který má děti v péči, má daleko menší možnosti, jak dítěti zajišťovat úplnou podporu ve vzdělávání a volnočasových aktivitách. Vliv na dítě má často pouze jeden z rodičů, který supluje obě role, jak matky, tak otce. Tyto děti mohou inklinovat k začlenění se do party, která jim dává pocit sounáležitosti, pochopení a společné trávení

času. Ve škole pak dosahují jen slabších výsledků a také velké procento z nich inklinuje k návykovým látkám.

1.5 FINANČNÍ SITUACE RODINY

Finanční situace hraje v rodině velkou roli. Mnoho rodin má určité finanční závazky ve formě půjček a tím si nemohou dovolit časté aktivity s dětmi. V dnešní době lidé ztrácejí svoje finanční rezervy. Finanční rezerva je velice důležitá, a to tehdy, pokud nám nastanou nečekané výdaje. Dle veřejného průzkumu spoří více jak čtyři pětiny domácností různými formami spoření, jako je spořicí účet, penzijní nebo životní pojištění, stavební spoření. Je překvapující, že 22 % lidí shromažďuje peníze v hotovosti doma. Pokud pracují oba rodiče, je spoření snadnější, než když je jeden z rodičů nezaměstnaný.

Portál Ministerstva práce a sociálních věcí udává na svých stránkách pokles nezaměstnaných osob v dubnu 2022 na 3,3 %. Úřad práce evidoval v dubnu letošního roku 243 658 uchazečů o zaměstnání. Míra nezaměstnanosti v ČR podle EUROSTATU zůstává druhá nejnižší v celé EU, a to 3,4 % (průměr EU 7,5 %).

Mnoho rodičů je ve fázi sociálně slabých jedinců, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní. Jsou to jedinci, kteří mají příjem menší než 7 143 Kč měsíčně. V České republice se to týká zhruba 8% populace. Tito lidé nepobírají podporu v nezaměstnanosti, ale jen základní sociální dávky. Bývají to často mladiství, občané s nízkou kvalifikací, imigranti nebo obyvatelé venkova.

Nízkopříjmová skupina rodičů nemá volné finanční prostředky na další vzdělávání dětí, ty jsou odkázány pouze na školní zařízení, a ta ne vždy nezletilému dítěti stačí. Pro tyto rodiče je velkou finanční zátěží zaplatit dítěti například školu v přírodě nebo lyžařský výcvik.

Naopak rodiče s vyššími příjmy mohou dětem zajistit nejen výše uvedenou školu v přírodě, lyžařský výcvik, ale i zaplatit další nadstandardní zájmové aktivity nebo zahraniční zájezdy pořádané školou a podobně. Dítě si tak prohlubuje svoje znalosti, dostává se do jiného prostředí a rozšiřuje si všeobecný rozhled. To mu dává lepší status mezi vrstevníky.

2 ŠKOLA

„Slovo škola pochází z řeckého SCHOLE, které se ještě v první polovině 20. století překládalo jako "prázdeň". Ve druhé polovině 20. století se jako výstižnější ujal výraz volná chvíle či volný čas. Výrazem "prázdeň" i volný čas byl míněn čas, který byl k dispozici svobodným občanům antické obce, kteří nebyli nuceni neustále pracovat (na rozdíl od otroků) a mohli se věnovat vlastnímu vzdělávání." ⁶

⁶ HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. str. 118

Jan Amos Komenský stanovil ve své knize Didaktika velká, školu jako institut s přesně vymezeným cílem, formou a metodou vzdělávání. Cílem Komenského je výchova lidstva a její všeobecná vzdělanost. Naučit společnost všemu všestrannému bylo pro Komenského hlavním zaměřením. Rozdíly mezi dětmi, ke kterým je nutno přistupovat individuálně, si velice dobře uvědomoval. V jeho mysli bylo názorné vyučování a zachování přirozeného vývoje jedince.

Názory historiků, kteří tvrdí, že škola nerespektuje člověka, svazuje jeho potřeby, byly dávno vyvráceny. Samozřejmě lze namítnout, že školu by bylo možné zrušit, ale zatím se lidstvu nepodařilo vytvořit vhodnější instituci, která by umožnila efektivněji vzdělávat děti a mládež v takovém měřítku, v jakém to umožňuje právě ona. Škola je podle mě neefektivnější způsobem vzdělávání.

K doplnění rodinné výchovy slouží mateřské školy. Zde se děti učí základním návykům, rozvíjí své schopnosti a dovednosti a setkávají se s kolektivem stejně starých dětí. Po této škole následuje zpravidla základní devítiletá škola. Ta zajišťuje povinnou základní školní docházku na prvním a druhém stupni. Studenti zde získají základní vědomosti a přípravu na další studium. Následují střední školy a odborná učiliště, které se zaměřují na přípravu ke studiu na vysoké škole nebo na povolání. Na vysoké škole lze dosáhnout bakalářského či magisterského, inženýrského a doktorského studia. Škola jako institut předává studentům veškeré poznatky a vědomosti potřebné pro budoucí život a profesi.

Koťa (2007) popsal pět vertikálně navazujících vzdělávacích cyklů: základní (elementární) školství, střední (sekundární, terciální) a vysoké, k nimž se pak přidává – předškolský stupeň (mateřské školství, preprimární nultý cyklus) a tzv. postgraduální studia či tzv. systém celoživotního vzdělávání.

Žáci v pátých a v sedmých třídách mají možnost se rozhodnout, zda přestoupí ještě před ukončením školní docházky na víceletá gymnázia. Tento typ přechodu se nazývá školská soustava dvoukolejná. Děti musí úspěšně složit přijímací zkoušky. Mnoho žáků si dává gymnáziu jako svůj hlavní cíl a snaží se pro to dělat maximum.

Panují názory, že víceletá gymnázia narušují rovnováhu celé školní docházky. Každoročně odchází na víceletá gymnázia více dětí, a to má negativní dopad na střední odborné školy. Rodiče chtějí pro své děti jen to nejlepší, a proto si myslí, že odchodem na gymnáziu dosáhli pro své dítě té nejlepší varianty. Mnoho dětí jde na gymnáziu jen na popud rodičů. Stává se, že se děti vrátí zpět na základní školu z důvodu neúspěchu při studiu.

2.1 FUNKCE ŠKOLY

Školní prostředí se významným způsobem podílí na vývoji a rozvoji lidského jedince. Škola je institut, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním dětí a mládeže a připravuje je na

budoucí zaměstnání. Základním úkolem škol je výchovně vzdělávací proces, předání poznatků a dovedností žákům. Škola se snaží od samého začátku školní docházky mít na žáky určité požadavky. Nejdříve si děti osvojí nový způsob chování, který je pro mnohé velice těžký. Přicházejí z mateřské školy zcela nezasvěceni do školní docházky a je pro ně vše nové. Učí se soustředěně sedět bez pokřikování v lavicích a plnit zadané úkoly, za které jsou hodnocené.

„Škola je primárně výchovná instituce, jejíž společenskou funkcí je převážně vzdělávání. Rodina je brána jako instituce, která plní kromě funkce výchovné i jiné funkce. Škola si ve vědomí lidí zachovává tradici, a i přes mnoho kritických připomínek je stále odborníky a veřejností chápána jako nejefektivnější způsob vzdělávání, a to po odborné i ekonomické stránce.“⁷

„Funkce školy se liší právě od jiných sociálních institucí, jako je např. rodina. Oblasti, ve kterých škola jako institut působí nejvíce jsou:

- dovednosti těžko získané v mimoškolním prostředí a rozvoj jednotlivce,
- tvarování mladých lidí dle určitých norem a hodnot,
- příprava mladých jedinců na vzdělání nutné k výkonu profese.“⁸

Dle Koti (2007) jsou funkce školy: výchovná, vzdělávací, kvalifikační, integrační, selektivní, ochranná, resocializační. Dále Koťa uvádí, že výchovnou funkcí se rozumí, vzorec chování a převod hodnot z generace na generaci. Jsou to vlastnosti, které se projevují v jednání nebo chování. Vzdělávací funkce jsou procesy, v kterých si lidé osvojují obsahy kultury. Záměrným cílem je postup od výchovy k sebevýchově a od vzdělání k sebezvzdělání. Kvalifikační funkce se zabývá rozvojem schopností, znalostí a dovedností nutných pro budoucí povolání. Nejen uvnitř školy, ale i mimo ni vytváří škola postoje a dovednosti, které umožňují sociální styk a komunikaci, a tím se naplňuje funkce integrační. Selektce umožňuje mnoha žákům další kariéru, jiným jí však znesnadňuje. Selektce probíhá u každého žáka přestupem do vyššího stupně, kde se jeho výsledky oceňují vysvědčením. Vysvědčením škola hodnotí žáka, a tím ho zařazuje do společenské stratifikace. Tímto plní škola svojí selektivní funkci. Mezi speciální funkce patří ochranná a resocializační. Ochranná funkce se vztahuje k ochraně osobních dat a důvěrných informací o studentovi. Resocializační funkce jsou v oblastech věznic pro mladistvé a poskytují . znovu začlenění do společnosti.

„Škola jako prostor interakce, setkávání a sociálního styku má značný vliv na utváření postojů k druhým lidem. Vliv školy je v oblasti sociální percepce a v utváření postojů k druhému rovnocenný, v některých životních obdobích a oblastech dokonce větší než vliv rodičů.“⁹

Rodina a škola se ve své podstatě liší v prioritách, požadavcích a očekáváních. Rozdíly můžeme najít v přístupu ve vztahu k dětem a stupni formálnosti. Nicméně rodina i škola mají i společné cíle, jakým je například optimální vývoj dítěte.

⁷ KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2007. str. 13

⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. str. 135

⁹ HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. str. 137

2.2 VZTAH RODINY A ŠKOLY

Rabušicová (2004) uvádí, že vztahy mezi školou a rodinou byly omezeny na jednosměrný přenos informací a rad učitelů rodičům. V případě problémů se řešilo hlavně chování, docházka a prospěch žáka ve škole. Obrat ve vztahu rodiny a školy se prolomil až koncem dvacátého století. Rodiče žáků se mohou podílet na různých akcích školy a tím zajistit vzdělávání dětí.

V dnešní době berou rodiče učitele jako odborníky na svou práci. Chtějí od nich tu nejlepší péči pro své děti. Rodiče také rozhodují o výběru školy pro své dítě. Tato možnost staví školy jako soupeře. Zvyšují se nároky na školní výsledky a nabídku různých školních aktivit. Pokud jsou rodiče spokojeni se školou a jejími službami, nemají potřebu dávat dítě do jiné školy.

Vzájemné partnerství mezi učiteli a rodiči je dlouhodobě budováno a nevyhne se těžkostem. Učitelé se obohacují o názory rodičů, protože oni znají své děti nejlépe. Rodiče jako občané mají svá práva a mohou mít svůj názor na školu. Rodiče mohou přispět svými názory na rozvoj lokálních komunit nebo se zapojit do dobrovolných aktivit. Vztah mezi rodinou a školou je dán legislativou.

Jsou však rodiče, kteří nejeví zájem o výchovu a vzdělávání svých dětí. Odmítají komunikovat s učitelem a ve všem vidí problém. Spolupráce školy se v tomto případě liší, a tím je komunikace výrazně ztížená. Další skupina rodičů pochází ze sociálně slabšího prostředí nebo jiného kulturního okruhu. V tomto případě to mohou být alkoholici, drogově či jinak závislí. Tito rodiče nemají zájem o vzdělávání svých dětí, neucí se s dětmi a často ignorují školu jako celek.

Opakem těchto rodičů jsou rodiče snaživí, s kterými může být opačný problém. Velmi komunikují se školou, své děti připravují na vyučování, účastní se všech akcí pořádaných školou a vyjadřují škole svou podporu, ale i se snaží svým způsobem diktovat nebo vnucovat svoje názory. V dnešní době v řadě komunit zesiluje požadavek, aby učitelé byli s okolím školy v kontaktu a udržovali s ním komunikaci. Někteří učitelé si pak připadají ohroženi jako profesionálové.

Trnková (2004) uvádí že, rodiče žáků považují učitele za důležité osoby, kterým svěřili své děti. Během školního roku učitelé čerpají zkušenosti s žáky a ty mohou předávat rodičům. V tomto případě je třeba obohacovat a poskytovat příležitosti ke společné výchovné činnosti. Jedná se o různé sportovní dny, zábavné akce, kde děti předvádějí, co se s učiteli naučily formou prezentační aktivity. Při těchto akcích může učitel požádat rodiče o výpomoc, která vede ke spolupráci mezi rodiči a školou. Konají se i akce společenské, jejichž cílem je možnost lepšího seznámení a příjemně strávený volný čas.

2.3 ZÁJMOVÉ INSTITUCE

Součástí školy je školní družina. Poskytuje žákům vzdělávání a rozvoj zájmových činností a sportovních aktivit mimo vyučovací dobu. Školní družina je určena pro žáky prvního stupně. Děti

mohou navštěvovat i ranní družinu, kam je doprovázejí rodiče, vychovatelky je odvedou po posledním zvonění do jejich kmenových tříd.

V družinách probíhá pestrá nabídka činností ve známém prostředí a děti se cítí bezpečně se svými vychovatelkami. Školní družina je rodičům finančně dostupná, a proto jí využívají v plném rozsahu. Spolupráce s rodiči je na velmi dobré úrovni a rodiče se aktivně zapojují do akcí školní družiny. Děti dochází z družiny na různé kroužky pořádané školou. Všechny uvedené aktivity jsou rodiči velice ceněny a hojně využívány.

Školní družina má většinou vypracovaný výchovně vzdělávací plán činností, který se skládá z celoročního plánu a týdenního plánu jednotlivých oddělení. Mezi nejčastější zájmové činnosti patří aktivity sportovní, přírodovědné a estetické. K odregování a odbourání únavy z vyučování slouží dětem k odpočinkové a rekreační činnosti.

Cílem školní družiny je:

- vedení dětí k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů,
- rozvoj osobnosti člověka,
- získávání znalostí o životním prostředí,
- rozvíjení vlastních schopností, rozvoj vědomostí a dovedností.

Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) počet školních družin zůstává v posledních letech stabilní. Ve školním roce 2012/13 poskytovalo zájmové vzdělávání 3 974 družin a v roce 2014/15 bylo 4004 školních družin a v roce 2016/17 bylo 4 045 školních družin. Počet žáků navštěvujících školní družinu rok od roku roste. Ve školním roce 2014/15 stoupl počet žáků na 18 tisíc. V průběhu školního roku 2016/17 navštěvovalo školní družinu 33 094 žáků.

Dle MŠMT tvoří zájmové vzdělání nedílnou součást procesu celoživotního učení. Ve školském zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání je odborně popsáno, že zájmové instituce vyplňují účastníkovi volný čas činnostmi, a zaměřují se na různé oblasti. Ty se uskutečňují ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, především ve školních družinách, klubech a střediscích volného času. Střediska volného času organizují soutěže pro nadané žáky. Školským zákonem stanovené vzdělávací cíle napomáhají naplňovat právě zájmové instituce. Zájmové instituce se zabývají aktivitami potřebnými pro rozvoj osobnosti, rozvíjí schopnosti, znalosti, dovednosti a talent.

Dle MŠMT je základní umělecká škola (ZUŠ) druh školy, který se zabývá vzděláváním žáků v uměleckých oborech – tanečních, dramatických, výtvarných. Tato škola organizuje žákům přípravné studium od pěti let věku dítěte. V roce 2010 byl MŠMT vydán rámcový vzdělávací program pro tyto školy, které samy zpracovávaly vzdělávací program platný od září 2012. Tímto programem se usadila v systému uměleckého školství ve své nynější podobě. Dříve se tyto školy nazývaly lidové školy umění (LŠU) - liduška. Základní umělecké školy se často nacházejí v areálu školy a děti tam docházejí po obědě samy po propuštění paní vychovatelkou. Tato škola poskytuje dětem i dospělým vzdělání i zábavu v mnoha oblastech jak v hudebním, tak vzdělávacím.

Střediska volného času, školní družiny a školní kluby jsou výchovně vzdělávací soustavy ČR. Zajišťují zájmové vzdělávání podle účelu, na které jsou zaměřeny (vzdělávací, výchovné, zájmové). V těchto střediscích jsou děti i dospělí bez ohledu na národnost, pohlaví, rasový původ a náboženství. Dbá se zde především na využití volného času mládeže, aby nedocházelo k rizikovému chování. Pracují zde kvalifikovaní pedagogové s dlouholetou praxí, aby co nejvíce zkvalitnili nadání a rozvoj talentu dětí.

Sportovní sdružení se zaměřují zejména na rozvoj fyzické stránky u dětí a mládeže. Taková sdružení najdeme v každé obci či městě. Mezi nejpopulárnější jsou u chlapců fotbalové kluby, basketbalová a volejbalová družstva nebo kroužky turistiky. Dívky vyhledávají zejména sdružení zaměřující se na tanec, gymnastiku nebo aerobic.

Velmi silnou tradici má po celé ČR hnutí skaut. V roce 1914 byl zahájen první skautský tábor nedaleko Lipnice. Ve skautu byli jen chlapci, později se přidaly i dívky. Za posledních 8 let byl největší nárůst skautingu za posledních 25 let. Skauti se řadí s 53 tisíci členy na 1. místo mezi výchovnými organizacemi pro děti a mládež.

Je zřejmé, že zájmových institucí a kroužků je velké množství. Poptávka rodičů o tyto instituce je obrovská. Nejenže zájmové činnosti rozvíjí osobnost dítěte, ale mnohým rodičům usnadňují denní provozní záležitosti. Rodiče musí být v práci a nechtějí, aby jejich dítě bylo bezprizorně samo doma. Rodiče se tak často dostávají do začarovaného kruhu, když se svými dětmi objíždí všechny jejich odpolední aktivity. Každý večer řeší logistické záležitosti (kdo, kdy, kam, s kterým dítětem). Někteří rodiče si prostřednictvím dětí plní vlastní sny a promítají do nich své vlastní ambice. Děti jsou pak zbytečně přetěžovány a nestíhají si v klidu pohrát s hračkami.

2.4 ŠKOLNÍ PORADENSKÁ PRACOVISŤE

Školní poradenská pracoviště jsou dnes součástí každé školy. Poradenská pracoviště se skládají ze speciálního pedagoga, výchovného poradce, metodika prevence a asistentů pedagoga. Počátky podpůrného pracoviště školy sahají až do 90. let 20. století, kdy byla speciální pedagogika uznána jako teoretická disciplína.

Speciální pedagog poskytuje konzultace kolegům pedagogům, ale i rodičům. Koordinuje činnost asistentů pedagoga na škole a zajišťuje individuální a skupinové, speciálně pedagogické činnosti. Připravuje a upravuje podmínky pro začlenění žáků se zdravotním postižením a zajišťuje speciální pomůcky a didaktické materiály.

Výchovný poradce by měl být žákům jakousi vrbou a měl by pro ně mít vždy otevřené dveře při řešení problémů nejen školního prospěchu, ale i pomoci s problémy osobního rázu. Žák ho může vyhledat s žádostí o pomoc kdykoliv se mu děje něco zlého nebo je svědkem nestandardních situací ve svém okolí. Dále taky pomáhá žákům s výběrem dalšího studia nebo budoucího povolání.

Jeho přítomnost ve škole je velmi důležitá a potřebná. Díky jeho činnosti se v posledních letech odhalilo mnoho problémů se šikanou dětí ve škole nebo problému týrání dětí v rodinách.

Metodik prevence působí ve škole především v oblasti prevence rizikového chování žáků. Jeho úkolem je mapování situace ve škole problémy se záškoláctvím, závislostmi, násilím, vandalismem, sexuálním zneužíváním a dalšími patologickými jevy. Úzce spolupracuje s pedagogy a výchovným poradcem.

Důležitou součástí školní poradenské činnosti jsou asistenti pedagoga. Dnes jsou asistenti pedagoga každodenní součástí výuky a není výjimkou, že v jedné třídě pomáhá žákům i více asistentů. Před rokem 2004 se jejich činnost dělila na asistenta pedagoga žáků se zdravotním postižením (asistence žáků s poruchou autistického spektra, ale i například hluchoslepými žáky) a asistenta pedagoga žáků se sociálním znevýhodněním (jejich činnost byla úzce spojena s romskou etnicitou). Vyhláškou č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, už nejsou žáci rozdělováni podle jejich znevýhodnění. Počet asistentů pedagoga touto vyhláškou skokově vzrostl. Před rokem 2016 byl počet asistentů pedagoga okolo deseti tisíc, v roce 2021 měli učitelé k dispozici 29 188 asistentů. Inkluze ve školství vyvolává rozporuplné reakce a názory. Já jsem se ve svém okolí setkala s rodiči, kteří začlenění žáků se speciálními potřebami vítají a vidí v něm obrovský krok dopředu (většinou jsou to rodiče žáků, kteří služby asistentů pro svoje děti využívají), ale větší část rodičů v mém okolí vnímá inkluzi jako obrovský problém a nesouhlasí s tím. Mají pocit, že tito žáci narušují výuku a zpomalují výuku ostatním dětem. Názorové rozpory jsou slyšet i ze strany pedagogů. Někteří tuto situaci vítají a podporují ji, naopak starší pedagogové mají pocit, že jim tato situace ubírá na síle a jsou z ní nešťastní.

3 Vliv rodiny na jedince

Vliv rodiny na dítě je důležitý a nepopíratelný. Podle mě je velmi dobré, když mají kromě rodičů na vývoj dítěte vliv i prarodiče. Myslím, že je mohou naučit pokory a úcty k okolí a jiným lidem. Děti se od nich mohou naučit klidu, rozvaze, a hlavně umět si vážit věcí a lidí ve svém okolí. Prarodiče mají zpravidla na dítě více času než rodiče, zřídka kdy využívají k výchově moderní technologie a někdy dokáží fungovat jako nárazník při řešení neshod mezi rodiči a dítětem. Samotný vliv rodiny je časově omezený. Jakmile dítě začne chodit do školky nebo školy, vliv rodiny se třífí s vlivem učitelek, vychovatelek a vrstevníků.

3.1 Podíl rodiny na socializaci jedince

„Rodina má primární vliv na socializaci dítěte. Rodina má dítě uvést do života v rámci konkrétního kulturního prostředí a naučit ho orientaci ve světě společenských zvyklostí a hodnot, návykům slušného chování, sebeobsluhy a tělesné hygieny. Seznamuje dítě s konkrétním kulturním

prostředím jeho rodiny, osvojování kulturních způsobů chování, ale i cítění a interpretace skutečnosti." ¹⁰

„V dnešní době škola hodně převzala od rodiny vzdělávání dětí, masmédiá zrušila monopol rodiny na jejich socializaci k respektovaným hodnotám a správnému životnímu stylu." ¹¹

V dnešní době je vidět, že obsluhovat mobilní telefon nebo tablet dokážou již dvouleté děti. Já sama vídám ve svém okolí jak malé dítě, které ještě nosí plenky, si umí pustit písničku nebo pohádku na YouTube. Tříleté děti běžně dostávají svůj vlastní tablet. Přebírají tak nové návyky rodičů. Byla jsem několikrát svědkem, jak rodinná večeře probíhá za přítomnosti pohádky na tabletu, tatínek si čte zprávy na mobilním telefonu a maminka studuje na Facebooku rady na výchovu dětí z maminkovských skupin. Jsem ráda, že patřím ke generaci, kdy rodinné večeře probíhaly povídáním s rodiči o zážitcích proběhlého dne.

3.2 ROLE OTCE A MATKY A JEJICH VLIV NA DÍTĚ

„Nově narozené dítě zjevně patří své matce, je na ní totálně závislé a podléhá její suverenitě. Tento nerovný vztah se neprodleně rozšiřuje i na otce – a v tradiční rodině se na něj postupně víceméně zcela přesouvá." ¹²

Výzkumy ukázaly, že zásadní vliv na rozvoj dítěte má vztah dítě-matka a že tento vztah může mít osudové důsledky. Maminky umí být milující, objímající s vždy otevřenou náručí, starostlivé, ale i hádavé, náladové, usurpující nebo nejevící zájem.

Je dokázáno, že u dívek mající poruchu příjmu potravy má svůj podíl na nemoci matka. Mnohdy holčičky slyší, ať už tolik nejdí, že budou tlusté nebo naopak maminky dívkám podstrojují stejně jako sobě a dívky tak díky tlaku okolí nechtějí dopadnout jako jejich matky. U chlapců matky dost často vyvíjejí závislost na sobě. Chlapci se málokdy učí, jak něco připravit v kuchyni nebo jak spustit pračku. Proto většina třicátníků využívá "mama hotel" a nemají potřebu opustit domácí hnízdo. Vliv otce je jiný, i když s možností nástupu na otcovskou dovolenou se i tyto zajaté koleje pomalinku mění. Otec by měl dětem ukázat, že veškeré povinnosti v domácnosti nemají jen ženy. Taky by neměl být agresivní vůči ženě a dětem.

Je běžné, že z týraných dětí se v dospělosti stávají tyraní. I když si děti uvědomují, že situace v rodině není dobrá, v dospělosti už na to zapomínají a chovají se podle naučeného vzorce chování i ve své nové rodině. Rodiče by měli jít svým dětem příkladem a naučit je chovat se k sobě hezky a zdvořile. Ukázat jim, že jejich role nemusí být pevně dané jenom pohlavím a naučit je vážit si jeden druhého. To si pak děti odnesou do svých budoucích rodinných svazků.

¹⁰ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. str.27

¹¹ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. str. 22

¹² MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. str. 154

3.3 KRITICKÉ OBDOBÍ VE VÝVOJI DÍTĚTE

„V určité fázi vývoje dítěte musí rodina především usilovat o ofenzivní uplatňování programů, zajišťujících mu rozvoj jeho osobnosti, uplatnění plnosti jeho vývojových potencialit, realizaci a sociálně hodnotné komunikování jeho individuálního svérázu.“¹³

Říká se, že první puberta přichází kolem dvou roků věku dítěte a nazývá se obdobím vzdoru. Dítě se snaží prosadit, rodí se jeho identita a mluví o sobě ve třetí osobě. Vytváří si tak svojí vlastní identitu a vzpírá se okolí se slovy "já sám". Je to první zkouška rodičů, jak toto období ustojí. Dítě se snaží posouvat dané mantinely a dostat to, co samo chce. Je běžné, že potkáváme v obchodech vztekle děti, které se odmítají pohnout z místa, dokud nedostanou to, co chtějí. Dokážou předvést hotové divadlo, kdy dítě pláče tak usilovně, že rodič nechce být v drobnohledu ostatních nakupujících a raději se dítěti podvolí.

Další zkouška na rodiče čeká v období dospívání adolescence. Jedná se o přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí zhruba od 10 do 20 let věku dítěte. Tady už bývá situace často opačná a rodiče prosí své děti, aby něco nedělaly a maminky pláčou a snaží se na děti působit přes city. U některých dětí může toto období mít fatální následky, třeba když se chytí špatného okolí a začnou brát drogy nebo krást.

„Současní dospívající chápou dětství jako dobu, kterou je potřeba co nejrychleji přežít a získat svobodu. Adolescenti mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a jednoznačné sociální podřízenosti. Usilují o co nejrannější získání větších práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti přijímají jen velmi neochotně. Délka období dospívání, především jeho psychosociálního aspektu, narůstá, dříve začíná a později končí.“¹⁴

Chlapci často zkoušejí svoji převahu a šikanují mladší nebo slabší spolužáky. Odmlouvají učitelům a snaží se být středem pozornosti. Dívky začínají vnímat svoji sexualitu a hledají lásku. Mnohdy k tomu využívají internet, kde mohou narazit na postarší vypočítavce. Mnohdy se snaží upoutat pozornost na svoji osobu sebepoškozováním.

Pro rodiče bývá období puberty mnohdy noční můra. Záleží, jestli má mírný průběh a dítě je pouze drzé a myslí si, že už všechno ví a, že mu patří svět nebo si dítě s vážnějším průběhem zavře určitá vrátka, která jdou mnohdy jen těžko otevřít.

„S emoční nevyrovnaností dospívajících souvisí i výkyvy v sebehodnocení. Nejistota a zranitelnost sebeúcty se projevuje přecitlivělostí na projevy jiných lidí, které bývají, vesměs ne zcela adekvátně, interpretovány jako urážlivé nebo nepřátelské.“¹⁵

¹³ MAŇÁK, J., PROKOP, J., SOLFRONK, J., *Kapitoly ze speciální pedagogiky a psychologie*. Brno: Paido, 1998. str. 13

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. str. 367

¹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. str. 392

Myslím si, že v tomto období je důležité nechat dítěti možnost určité volby, dopřát mu trochu svobody a respektovat některá jeho rozhodnutí, ale za podmínky splnění určitých pravidel, která si rodič může vymezit dle vlastního uvážení. Určitě je dobré začít s dítětem komunikovat jako s dospělým. My rodiče vidíme ve svých potomcích stále malé děti, ale v tomto období je potřeba začít se svým potomkem mluvit, jako s dospělým, protože on se tak cítí. Jestliže si rodiče na tento nový stav nezvyknou a nepřizpůsobí se mu, vzniknou mezi rodičem a dítětem velké bariéry. Respektujme ho a snažme se mu být nápomocný s radou jaké následky mohou mít některá jeho rozhodnutí. Nejdůležitější je nemíchat do rozhovorů bouřlivé emoce, které většinou situaci ještě zhorší.

4 VLIV RODINY NA VZDĚLÁNÍ DÍTĚTE

Vzdělání představuje klíč k vyššímu životnímu úspěchu. Umožňuje nám dostat se do vyšších sociálních vrstev, lepší životní styl a možnost získat užitečné kontakty. Rodiny s vyšším vzděláním a vyšším příjmem zajišťují příznivější klima pro výchovu dětí, a ty již v dětství získávají výhodnější startovací pozici pro život.

„Výchovou dítěte můžeme částečně ovlivnit jeho inteligenci a temperament, nicméně dědičnost má nezanedbatelný vliv. Výsledky výzkumu (u jednovaječných dvojčat žijících v rozdílném prostředí) ukazují, že podíl dědičnosti na míře inteligence činí asi 80 %. Zásadně pak platí, že pokud vrozené vlastnosti nejsou přítomny v extrémních hodnotách, rozhodujícím činitelem utváření psychiky je zkušenost, tedy rodinná výchova.“¹⁶

„Výzkum k přístupu ke vzdělání na přelomu let 1996/1997 vydělil šest typů vazeb rodinného zázemí ke vzdělání dětí (Průša a Průšová, 1997).

1. Statické dělnické rodiny (žije v nich asi 1/3 dětí). Rodiče mají většinou základní vzdělání nebo střední bez maturity, nižší ekonomický standard, nerozvinuté kulturní zázemí, chybí jim významnější sociální kontakty. Zájem o školní výsledky je malý, bývá tu i jistý despekt ke vzdělání. Děti patří mezi neúspěšné, učení je nebaví, nenavštěvují příliš zájmové kroužky. Pravděpodobnost jejich vyššího vzdělání je velmi nízká. Pokud v něm pokračují, pak většinou na učilišti (ne vždy je dokončí). Menšina se sice chce z této dráhy vymanit, ale často neuspěje.
2. Ctižádostivá dělnická rodina (každé sedmé dítě). Otec je většinou vyučený, matka má nejčastěji maturitu. Materiální situace i kulturní zázemí jsou průměrné, sociální kapitál nerozvinutý. Rodiče se zajímají o školní výsledky, děti samy chtějí v souladu s přáním rodičů studovat. Od vzdělání očekávají lepší uplatnění a finanční standard. Nezanedbatelná část pokračuje ve studiu i po maturitě. Děti pocházející z těchto rodin překračují nejvýrazněji vzdělanostní úroveň své výchozí rodiny.

¹⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. str. 22–23

3. Nerozvinutá střední rodina (asi 7 % dětí). Jde většinou o zaměstnance v nižším nebo středním postavení. Otec mívá úplné střední vzdělání, matka stejné nebo naopak nižší. Poměrně často dítě vyrůstá v neúplné rodině. Zájem o studium dítěte na střední škole není velký. Děti nejsou většinou ve škole spokojené, studium nepovažují za svoji volbu, mnohdy i proto, že se po neúspěšném pokusu o přijetí jednalo o náhradní řešení. Více než polovina těchto dětí navštěvuje jen učiliště a nepokračuje v dalším studiu. Skupina rodin se zaraženými ambicemi v důsledku nízkých cílů i motivace.
4. Stabilní střední rodina (zhruba každé šesté dítě). Otec obvykle pracuje v technické profesi a má nejčastěji odbornou maturitu (méně často vysokou školu), matka střední školu. Materiální úroveň je poměrně dobrá, avšak kulturní není příliš vysoká. Rodiče se zajímají o výsledky dítěte a podporují je ve studiu a mimoškolních aktivitách především prakticky zaměřených. Téměř polovina těchto dětí absolvuje střední odbornou školu, každé páté dítě gymnázium a zhruba stejný počet pokračuje ve studiu na vysoké škole nebo vyšší odborné.
5. Podnikatelské rodiny (asi 15 % dětí). Otec mívá samostatné povolání, oba rodiče středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Značný je ekonomický kapitál, užitečné známosti a kontakty, méně je rozvinuto kulturní zázemí. Péče o rozvoj dítěte je spíše průměrná. Děti se zaměřují na střední odborné vzdělání a případně na vyšší odborné školy, jen menší část studuje gymnázium a pokračuje na vysoké škole. Jde o příklad, že lepší materiální podmínky neznamenají vyšší vzdělanostní úroveň.
6. Rodiny odborníků (cca 1/7 dětí). Rodiče bývají zaměstnanci ve vedoucích pozicích, mají vysokoškolské nebo úplné střední vzdělání. Materiální situace je dobrá, velmi vysoké je rovněž sociální a kulturní zázemí. Rodiče se zajímají o školní výsledky dítěte a podporují ho. Děti mají chuť studovat a věnují se mimoškolním aktivitám. Většinou studují na školách, které odpovídají jejich představám. Při volbě nehledají snazší cestu, nýbrž se řídí úrovní a pověstí školy. Často končí vysokou školu a úspěšně rozvíjejí výchozí prostředí.

Statisticky jsou prokázány příkré rozdíly: pravděpodobnost vysokoškolského studia dítěte z rodiny "odborníků" proti dítěti ze "statické dělnické rodiny" je více než dvacetinásobná. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je menší část dělnických rodin, které jsme označili jako ctižádostivé. " ¹⁷

4.1 VLIV VZDĚLÁNÍ RODIČŮ NA DÍTĚ

Hodnocením teoretické i současně praktické problematiky školního vzdělávání docházíme k závěru, že rozhodujícími faktory jsou kognitivní, a to zejména inteligenční charakteristiky dětí

¹⁷ MATĚJŮ, Petr. VEČERNÍK, Jiří. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989–1998*. Praha: Academia, 1998. str. 59–63

a sociokulturní a socioekonomické poměry v rodinách dětí.¹⁸

Při zkoumání vlivu rodičů na vzdělání dětí záleží, jaký význam rodiče přikládají vzdělání. Jestliže rodiče ve vzdělání vidí největší prioritu, osvojí si toto myšlení i děti. Určitě nelze říct, že toto platí vždy, nicméně je větší pravděpodobnost, že bude úspěšnější ve studiu dítě vzdělaných rodičů.

Záleží také na sociálním původu a sociálním zázemí. Děti, které pocházejí ze vzdělaných rodin s vyšším příjmem, mají určitě větší předpoklad následovat svoje rodiče a dosahují lepších výsledků.

„Nejrozšířenějším a stále diskutovaným problémem však zůstává to, zda inteligence je vrozená (geneticky zděděná), nebo zda se dá učením, zkušenostmi, sociální interakcí výrazně měnit. Za prokázané se ovšem považuje, že úroveň inteligence u týchž osob se mění přirozeně s věkem.“¹⁹

„Vezmeme v úvahu Bernsteinovu teorii determinovanosti vzdělání, kde jádrem teorie je názor, že vzdělávací úspěšnost žáka závisí na tom, v jakém sociokulturním prostředí rodiny vyrůstal, a jaký jazykový kód si tam osvojil. Bernstein rozlišil dva jazykové kódy (dvě varianty jednoho jazyka), a to kód rozvinutý a kód omezený. Děti nižší třídy (dělníci a nekvalifikovaní) si osvojují pouze omezený kód, kdežto děti střední třídy (středoškoláci a vysokoškoláci) se naučí kromě omezeného kódu i rozvinutý kód.“²⁰

4.2 DĚLNICKÁ RODINA A JEJICH DĚTI

V dělnických rodinách mají rodiče pevně vymezené role. Otec pracující, matka dříve v domácnosti, dnes již pracující a děti. Otec chodí do práce, stará se tedy o příjem a jeho intervence v rodině jsou pouze při vymáhání dodržování pravidel. Matka se stará o domácnost a výchovu dětí. Klade důraz na poslušnost a dodržování pravidel. Oceňuje se hlavně poslušnost a úcta k dospělým. Neklade se důraz na jejich individuální výsledky a chování.

Rodiče dětem nevštěpují velké ambice, nekladou na ně vysoké nároky. Neočekávají od dětí vysokoškolské vzdělání. Cílem je výuční list a očekávají, že dítě nastoupí co nejdříve do práce a bude si samo vydělávat. Stane se tak soběstačným. Proto rodiče nekladou důraz na výběr školy, dítě většinou navštěvuje školu v místě bydliště. Rodiče nemají od školy ani od dětí větší očekávání. Stačí, když se naučí základním dovednostem jako je číst, psát a počítat.

Rodiče ani často nechtějí, aby dítě u učení trávilo více času. Nechávací vzdělání na nich a nijak do vzdělání nezasahují. Dítě si musí se školou poradit samo, protože rodiče často ani probíraným tématům nerozumí a neumí je. Nechávací tak dítěti volnost v rozhodování výběru dalšího studia. Nijak dětem nezdůrazňují, že by se mělo učení věnovat.

¹⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3.vyd. Praha: Portál, 2005. str. 108

¹⁹ ČÁP, Jan., *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vydání. Praha: UK – Karolinum, 1993. str. 201

²⁰ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3.vyd. Praha: Portál, 2005. str. 126

Pokud dítě dostane dobrou známku je pochváleno. Když dostane špatnou, je mu vyčteno, že je hloupé. Nicméně snaha rodiny na výsledku a změně známky je mizivá. Dítě se musí spolehnout samo na sebe.

Při výběru školy a potažmo zaměstnání mají děti z dělnických rodin jediný cíl, a tím jsou peníze. Nikoho nezajímá pocit realizace nebo uspokojení z vykonané práce. Proto jim nevadí vykonávat jakoukoliv práci, pokud za to dostanou dostatečné množství peněz.

4.3 VYSOKOŠKOLSKY VZDĚLANÍ RODIČE A JEJICH DĚTI

„Klára Šedřová v příspěvku Vzdělávací výsledky dětí: vliv rodiny uvádí: „ Kvantitativní analýzy opakovaně potvrzují, že socioekonomický status je pozitivně spjat se školní úspěšností. Vzhledem k tomu, že je obvykle konstatován na základě vzdělanostní úrovně rodičů a jejich profesního statusu, lze tento nálezný vyjádřit jednoduše: čím vzdělanější jsou rodiče, tím vzdělanější budou pravděpodobně jejich děti, čím vyšší pozici na pomyslném profesním žebříčku zaujímají rodiče, tím vyšší pozici budou pravděpodobně zaujímat jejich děti. Stejně nadané děti pocházející z různých rodin tak dosáhnou různých vzdělávacích výsledků.“²¹

Vysokoškolsky vzdělaní rodiče kladou důraz na vzdělání dětí. Vědí, že vzdělání je důležité a chtějí, aby dítě bylo úspěšné. Souvisí to se sociálním postavením člověka ve společnosti. Chtějí, aby dítě dosáhlo vysokého sociálního statusu. Očekávají od dítěte výborné výsledky ve škole a chtějí, aby jejich dítě patřilo mezi nejlepší žáky. Mnohdy na dítě vyvíjejí obrovský tlak.

Rodiče dětem vštěpují, že vzdělání je priorita. Pokud dítěti nejde nějaký předmět snaží se vše přizpůsobit tomu, aby se dítě v daném předmětu zlepšilo. Když nemají čas dítěti dané učivo vysvětlit, zajistí mu doučování. Skutečnost, že by dítě skončilo na učebním odboru je pro ně nemyslitelná a často tím dítěti vyhrožují.

Vysokoškolsky vzdělaní rodiče vědí, že by měli nechat výběr školy na dětech, ale v konečném důsledku si přejí, aby dítě bylo vysokoškolsky vzdělané jako oni, a proto do výběru školy intenzivně vstupují. Mnohdy chtějí, aby dítě mělo větší sociální status, než mají oni sami. Z tohoto důvodu vyvíjejí na své děti zbytečně vysoký tlak.

Když dítě nastupuje do školy, zajímají se, jakou má škola prestiž a studenti výsledky. Nemají problém vozit dítě do vzdálenějších škol nebo za vzdělání platit školné. Zajímají se o dění ve škole, pravidelně navštěvují třídní schůzky a zapojují se do aktivit školy.

Vysokoškolsky vzdělaní rodiče dbají i na kulturní rozhled svých dětí. Navštěvují s nimi divadla, výstavy, komentované prohlídky a další vzdělávací aktivity. Tím si děti zvyšují znalosti a rozhled.

²¹ RABUŠICOVÁ, Milada. ŠEĎOVÁ Klára. *Škola a / versus /rodina*. 1. vydání. Brno: MUNI, 2004, str.22

Při výběru dalšího studia se maximálně podílejí na zjišťování informací o škole. Navštěvují s dětmi dny otevřených dveří, často i s velkým předstihem. Děti se většinou hlásí na gymnázium už od páté nebo sedmé třídy základní školy. Jsou přesvědčené, že jejich dítě je chytré a pokud se na gymnázium nedostane, viní z toho základní školu nebo nedostatečnou přípravu dítěte. Někdy se takové děti na gymnázium nedostanou, jen z toho důvodu, že samy nechtějí. Jsou ve své dosavadní škole spokojeny, mají zde kamarády a nechtějí od nich odejít. Rodiče se na to dětí většinou ani nezeptají. A když ano, mají pocit, že dítě je ještě malé a rozhodnutí udělají za něj. Mnohdy pak pro ně přichází první šok z neúspěchu. Děti vědí, jak je vzdělání důležité a nemají pak problém se na gymnázium dostat z deváté třídy základní školy.

„Dělnická rodina řeší nejprve známky, a pak mínění o svém dítěti. Naopak vysokoškolsky vzdělaní rodiče mají na prvním místě mínění o svém dítěti a pak až jeho známky. „Přesvědčení vysokoškolsky vzdělaných rodičů o schopnostech jejich dětí jde ruku v ruce s jejich názorem, že vlastnosti a hodnoty dětí se dají ovlivnit. Vysokoškoláci vědí, že dítěti nemohou nadiktovat, jak se má učit, o jaké vzdělání má usilovat, ale zároveň taky vědí, že mohou dítěti vštípit takové hodnoty, které je ke vzdělání, jež od něj očekávají, dovedou.“²²

²² KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci*. Praha: Slon, 2004, str. 141

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

5.1 POUŽITÉ METODY

Při hledání možností k výzkumu jsem zvažovala možnost kvantitativního dotazníkového šetření. Je to časově nenáročný proces, který nám může poskytnout mnoho nasbíraných dat, ze kterých jde graficky znázornit výsledek šetření. Nicméně, já jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum dané problematiky. Kvalitativní výzkum nám dává nahlédnout do daného tématu hlouběji pod povrch, ale je časově náročnější a není jednoduché do něho zahrnout velké množství lidí žijící po celé republice. Mluvit a dozvědět se něco bližšího o mladých lidech, zjistit jak žijí, smýšlejí nebo tráví svůj volný čas, byla pro mě velice cenná zkušenost.

Použila jsem monografickou proceduru výzkumu. Hledala jsem odpovědi na hlubší analýzu problému určitého menšího společenství (třídy).

Rozhovor je nejčastější metoda sběru dat kvalitativního výzkumu. Často je označován jako hloubkový rozhovor. Pro tuto práci jsem vybrala jeden ze základních typů hloubkového rozhovoru – polostrukturovaný rozhovor. Pro tento typ rozhovoru jsou předem připraveny otázky a seznam témat.

V této metodě je výhodou volnosti kladení otázek, komunikace, získávání důvěrných informací a možnost dovysvětlení otázek. Nevýhodou jsou časově náročné rozhovory, které můžou ovlivnit výzkum a kvalitu informací.

Cílovou skupinou jsou žáci devátých tříd jedné základní školy. Protože v roli dotazovaných byli žáci druhého stupně základní školy, ponechala jsem v textu hovorové výrazy, které byly známkou uvolnění.

Pro výběr vzorku výzkumu jsem použila metodu „sněhové koule“. Tato metoda je založena na výzkumníkovi, který zvolí pouze jednoho, nebo málo jedinců, a ten doporučí další zajímavé nebo vhodné členy populace.

5.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Na základní škole jsem oslovila děti z devátých tříd. Z každé třídy jsem zvolila jednoho klíčového žáka, který velice dobře spolupracoval a tento žák pak doporučil další žáky. Děti odpovídaly na 10 otázek týkajících se rodiny, vzdělání rodičů a jejich zaměstnání, volnočasových aktivit a času strávených s rodinou.

Škola, kde jsem provedla výzkum je klasická sídlištní škola v obvodu Prahy 8. Škola byla založena v roce 1975, a patří mezi absolventy této základní školy. Ke škole patří velké multifunkční sportoviště. K dispozici má travnaté fotbalové hřiště, tenisové kurty a tři hřiště s umělým povrchem.

V roce 2011 prošla škola rekonstrukcí. Škola nabízí družinu, počítačovou a internetovou pracovnu, žákovskou knihovnu, hudebnu, pracovnu s keramickou pecí, tři tělocvičny a dvě jídelny.

Výzkum jsem prováděla v období od března do dubna. Během dvou měsíců byly pokládány dětem otázky, na které odpovídaly bez přítomnosti jiných osob. Rozhovor trval průměrně 30 minut. Znovu jsem se s dětmi potkala v červnu jen na pár minut, abych zjistila, jak byly úspěšné u přijímacích zkoušek.

5.3 CÍL VÝZKUMU

Prostřednictvím otázek polostrukturovaného rozhovoru, které jsem dávala žákům devátých tříd uvedené pražské základní školy, jsem se snažila zjistit, jaký vliv má rodina na vzdělání dětí. Zkoumala jsem, z jakého rodinného prostředí dítě pochází, jaké mají rodiče vzdělání, kdo jej ovlivňuje, jaké má zájmy a jestli tráví volný čas společně se svými rodiči.

Zejména jsem se zaměřila na ověření následujících výzkumných předpokladů:

- vzdělání rodičů má vliv na vzdělání dětí
- čas, který rodiče svým dětem věnují, se pozitivně odráží na jejich všeobecném rozhledu a dalším rozvoji.

5.4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

U dotazovaných dvanácti dětí jsem zjistila, že jeden rodič dosáhl pouze základního vzdělání, osm rodičů dokončilo úplné středoškolské vzdělání a čtrnáct rodičů dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Z výsledků výzkumu nelze jednoznačně prokázat, že děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů dosahují lepších studijních výsledků než děti rodičů se středoškolským vzděláním.

Na studijní výsledky dětí má zásadnější vliv rodinné zázemí a prostředí. Děti, kterým se rodiče aktivně věnují a tráví společně volný čas, dosahují lepších studijních výsledků.

Pokud analyzujeme, jak děti navštěvují kroužky, vyjde nám zajímavý výsledek. Děti rodičů s vysokoškolským a úplným středoškolským vzděláním navštěvují v průměru dvakrát týdně jeden nebo i více kroužků, dítě rodiče se základním vzděláním nenavštěvuje žádný zájmový kroužek. Finanční úroveň rodičů ovlivňuje volný čas dítěte. Pokud mají oba rodiče stálé zaměstnání, je více pravděpodobné, že děti budou navštěvovat více kroužků.

V první polovině rozhovoru se ptám dětí, zda pochází z úplné či neúplné rodiny. Následně zjišťuji, jak s nimi rodiče tráví volný čas.

Výzkum ukázal, že šest rodin z dotazovaných žije v manželském svazku, rodiče třech dětí jsou rozvedení, u jednoho dítěte rodiče nebyli sezdáni a již spolu nežijí. V jedné domácnosti dítě vychovává jen matka, otec již nežije. Rodinný stav, dle výzkumných vzorků, nemá vliv na společně

strávený čas rodičů s dětmi. Víkendy se snaží většina rodičů trávit ve společnosti svých dětí a jejich program se odvíjí od finančních možností. Avšak nelze si nevšimnout, že tento společně strávený čas se zmenšuje s přibývajícím věkem dítěte. Šest dětí odpovědělo, že tráví volný čas s rodiči. Šest dětí odpovědělo, že svůj volný čas o tráví nejen s rodiči, ale i se svými kamarády. Starší děti touží trávit volný čas nejen ve společnosti rodičů, ale i vrstevníků, což je zcela přirozené. Nelze tedy považovat za všeobecné pravidlo, že děti z neúplných rodin tráví s rodiči méně času než děti rodin úplných. V neúplných rodinách závisí na domluvě mezi rodiči, jak si rozvrhnou svůj volný čas, který stráví s dítětem.

5.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Rozhovory se uskutečnily v prázdné školní třídě, aby děti nebyly ničím ovlivňovány a rušeny. Rozhovor trval třicet minut. Oslovení žáci byli ujištěni o anonymitě sdělovaných informací. Rodiče dotazovaných žáků vyjádřili souhlas s okruhem pokládaných otázek, ale nedostala jsem svolení se zveřejněním plného znění rozhovoru. Proto se mi zdálo vhodné sestavit můj subjektivní poznávací profil žáků pro lepší vyhodnocení celého výzkumu.

Jaroslav S. (15 let) Byl vybrán jako klíčová osoba.

Cílevědomý a upřímný chlapec. Oblíbený nejen mezi studenty, ale i u pedagogů. Má dobré známky a jeho velkým koníčkem je divadlo. Má dvojče Jindřicha S. Je z úplné rodiny a rodiče i prarodiče se oběma aktivně věnují.

Sebastian P. (14 let) Byl vybrán jako další klíčová osoba.

Milý chlapec, který je rád středem pozornosti. Je velice výřečný, vstřícný a rád pomáhá ostatním spolužákům. S učením nemá problémy. Svůj volný čas i o víkendech věnuje modernímu tanci – hip hop, poppin a locking. Žije jen s matkou a jejím partnerem, biologického otce nevidá.

Jakub J. (15 let)

Hloubavý a klidný žák. Nerad riskuje špatnou odpověď, a tak mu chvíli trvá, než odpoví na otázku. Má rád svoje tempo a příliš se nezapojuje do kolektivních aktivit. Má jednoho sourozence, se kterým navštěvují kroužek šachů. S bratrem tráví většinu volného času, přes týden. Víkendy tráví celá rodina na chalupě.

Jindřich S. (15 let)

Ochotný a soutěživý chlapec. Má velice dobré známky a jeho velkým koníčkem je atletika. Věnuje se jí velice intenzivně, a to skoro každý den. Má dvojče Jaroslava S. Je z úplné rodiny a rodiče i prarodiče se oběma aktivně věnují.

Filip S. (14 let)

Mluví velice rychle a překotně, člověk se musí na rozhovor soustředit, aby mu porozuměl. Stále si rád doma hraje s legem. Oproti ostatním je stále dětský, ačkoliv je z dětí nejvyšší. Je jedináček. Ve škole má občas problémy, nerad se učí předměty, které ho nebaví. Je dislektik a disgrafik. Rodiče jsou rozvedení, ale maximálně se mu věnují.

Michael F. (14 let)

Neklidný chlapec. Ve škole je nepozorný a má špatné známky. Nenavštěvuje žádné kroužky. Má pět sourozenců, je druhý nejstarší. Tatínek již nežije, spáchal sebevraždu. Maminka je na šest dětí sama, o víkendech příležitostně pracuje, jinak tráví víkendy doma společně. Sociálně slabá rodina.

Kateřina J. (14 let)

Sympatická dívka. Mimoškolní aktivity jsou u ní na prvním místě. Ráda sportuje, hraje závodně volejbal. Ve škole má průměrné známky a ve škole moc kamarádů nemá. Má jednoho sourozence. Rodiče se jim o víkendu plně věnují.

Barbora K. (14 let)

Velice šikovná a kamarádská dívka. Ve škole má dobré známky, učení jí nedělá problém. Na kroužek dochází jen jednou týdně, jinak tráví svůj volný čas s kamarády. Rodiče jsou rozvedení, mají střídavou péči. Každý z rodičů jí rozmazluje po svém. Má dva nevlastní sourozence.

Zuzana K. (15 let)

Cílevědomá a komunikativní dívka. Má organizační schopnosti a snadno se zapojuje do kolektivu. Má velice ráda soutěže a procházky. Rodiče jsou rozvedení, s otcem se stýká nepravidelně. Oba už mají nové partnery. Jelikož má jednoho sourozence tak svůj volný čas tráví s matkou a starším bratrem. Na kroužky chodí dvakrát týdně.

Hana V. (14 let)

Velice tichá a nenápadná dívka. Ve škole prospívá výborně. Kroužky moc nenavštěvuje. Ráda si však doma čte knihy a navštěvuje s maminkou divadlo. Pochází z úplné rodiny a má jednoho mladší bratra.

Karolína T. (15 let)

Zvláštní dívka. Ve škole prospívá dobře, ale hodně času tráví doma učením. Navštěvuje kroužek keramiky. V kolektivu moc oblíbená není, nerada se přizpůsobuje, prosazuje jenom svůj názor. Je jedináček. Rodiče ji podporují ve všech směrech.

Natálie N. (15 let)

Velmi vyspělá dívka. Ráda je středem pozornosti. Babička učí na 1. stupni této školy. Navštěvuje kroužek aerobiku. Hodně času tráví s kamarádkami. Nemá sourozence. Rodiče jsou pracovně velmi vytížení, ale veškerý volný čas se snaží trávit společně.

5.6 ROZHOVORY

Jaroslav S. (15 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má vysokou a táta taky.
2. Jaké povolání vykonávají?
Máma učí na střední škole matematiku a chemii, táta dělá IT programátora.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Jsou manželé.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Asi 2 hodinky týdně, nemám moc problém, dost si pamatuji ze školy.
5. Jaký máš školní prospěch?
Dobrý, nic mi nedělá problémy, mám vyznamenání.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Český jazyk, děják a angličtina.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na divadelní kroužek, třikrát týdně. Hraju v divadle a hrál jsem i ve filmu.
8. Máš sourozence?
Bráchu, dvojče.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Ano, hlavně o víkendu. Jezdíme na kole, chodíme na výstavy, do divadla a kina.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Na dvě všeobecná gymnázia.

Jaroslav S. se dostal na obě gymnázia. Je maximálně spokojený a rodiče jsou na něho pyšní.

Sebastian P. (14 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má vysokou a táta střední.
2. Jaké povolání vykonávají?
Máma pracuje v kanceláři, dělá personalistku a mzdovou účetní, táta nevím, co dělá.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Naši se nikdy se nevezali. Nežijí spolu už asi deset let. Tátu jsem asi sedm let neviděl. Nejsme v kontaktu.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Normálně vůbec, jen když máme nějaký úkoly nebo práce.
5. Jaký máš školní prospěch?
Mám vyznamenání. Většinou tak na vysvědčení jednu dvojku z češtiny.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Matika a angličtina.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím tancovat. Třikrát týdně a dvakrát týdně učím malé děti tancovat.
8. Máš sourozence?
Vlastního ne. Od táty mám asi tři nevlastní sourozence, ale neznám je.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Ano, s mamkou a jejím přítelem jezdíme občas o víkendu na výlety a tak, ale radši se sejdu s kamarádama. Někdy mám taky taneční soutěže nebo jedeme na víkend na soustředění.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Obě školy Obchodní akademie se zaměřením na cestovní ruch.

Sebastian P. se dostal na obě školy. Vybral si tu, která se mu na dnu otevřených dveří víc líbila a měl jistotu, že mu tam otevrou španělský jazyk.

Jakub J. (15 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má vysokou školu a táta střední s maturitou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Máma dělá ekonomickou ředitelku, táta nastavuje alarmy.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Manželé, teď slavili výročí 20 let.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Asi pět hodin, někdy i víc.
5. Jaký máš školní prospěch?
Docela dobrý, ale vždy je co zlepšovat.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Český jazyk a dějepis a fakt mi nejde matematika.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Ano, chodím jednou týdně na šachy.
8. Máš sourozence?
Mladšího brácha.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Ano, o víkendu jezdíme na chalupu, mám to tam rád.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Knihkupec a sociální činnost. Oboje na střední škole.

Jakub J. se dostal na obě školy. Vybral si obor sociální činnost. Ačkoliv miluje knihy a rád čte. Prostředí a přijímací řízení se mu líbilo víc na této škole. Taky fakt, že škola je modernější a nabízí více možností.

Jindřich S. (15 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma i táta mají vysokou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta dělá IT programátora, máma učí matematiku a chemii.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Manželé.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Tak dvě hodky.
5. Jaký máš školní prospěch?
Docela to jde, to, co mě baví mám vždycky za jedna.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Biologie, matematika a fyzika.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na atletiku. Čtyřikrát týdně.
8. Máš sourozence?
Bráchu, dvojče.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Trávíme dost. O víkendu jezdíme na kole, chodíme na výstavy, do divadla a kina.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Gymnázium a ortoticko-protetický technik.

Jindřich S. se dostal na střední zdravotní školu obor ortotický-protetický technik. Na gymnázium se nedostal, vůbec mu to nevádí, je spokojený.

Filip S. (14 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má střední a táta vysokou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta dělá finančního manažera, máma pracuje na finančním úřadě.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Rozvedení, ale už dlouho, tak deset let.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Tak tři, čtyři hodiny
5. Jaký máš školní prospěch?
Mám docela dobré známky, když mám ve škole úlevy, kvůli disporuchám. Předtím to bylo horší.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Fyzika.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na keramiku, karate a stolní hry.
8. Máš sourozence?
Ne.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Ano, vždycky něco naplánujou. Buď s mamkou nebo s tátou.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Obě školy letecký mechanik, v Praze a Vodochodech.

Filip S. se dostal na obě školy a je spokojený. Vybral si školu v Praze.

Michael F. (14 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má základní vzdělání. Táta už nežije.
2. Jaké povolání vykonávají?
Máma je doma, nepracuje.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Táta umřel před sedmi lety. Spáchal sebevraždu.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Hodin? Tak deset minut.
5. Jaký máš školní prospěch?
Mám normální známky, nic slavného, ale v pohodě prolezu.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Asi žádný, tělák je dobru.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Ne, čas trávím venku se starším bráchou, občas musím vzít ven i mladší. Hraji hry na PC.
8. Máš sourozence?
Mám pět sourozenců, staršího brácha, pak tři ségry a nejmladší je brácha.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Jo, ale hlavně s partou kámošů.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Kuchař a automechanik.

Michael F. se dostal na výuční obor automechanik. Neví, jestli je rád, raději by šel na kuchaře.

Kateřina J. (14 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má střední a táta má vysokou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Máma dělá zdravotní sestřičku a táta pracuje v Metrostavu.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Manželé.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Jak kdy, podle volejbalu. Tak asi 2 - 3 hodiny.
5. Jaký máš školní prospěch?
Docela to jde, ale našim se moc nelíbí, chtějí, abych měla lepší známky.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Asi němčina a tělocvik.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na volejbal. Třikrát týdně, o víkendu máme turnaje.
8. Máš sourozence?
Mladšího brácha.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Trávíme. Jezdíme na chalupu na hory, lyžovat a tak.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Obě střední školy sportovní management. Jedna soukromá.

Kateřina J. se dostala jen na soukromou školu obor sportovní management. Je spokojená. Rodiče už méně.

Barbora K. (14 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma střední, táta vysokou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta je anesteziolog, máma je sálová sestra.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Rozvedení, asi šest let.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Tak hodinu až dvě.
5. Jaký máš školní prospěch?
Mám jedničky a občas nějaké dvojky.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Biologie a výtvarná výchova.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na keramiku, jednou týdně.
8. Máš sourozence?
Dva nevlastní bráchy, jsou ještě malí.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Jsem s mamkou o víkendu na chalupě nebo jsem s kamarádkami.
S tátou jsem taky, jezdíme na výlety s nevlastníma bratry.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Gymnázium a střední školu zdravotní. Chtěla jsem být květinářka, ale táta chce, abych šla na gymnázium.

Barbora K. se dostala na obě školy, tatínek ustoupil a nechal ji jít na zdravotní školu. Bára je šťastná.

Zuzana K. (15 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma i táta mají střední školu.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta dělá vedoucího v autoservisu, máma dělá masérku.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Rozvedení.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Moc to nepřeháním, tak 2 hodiny max.
5. Jaký máš školní prospěch?
Mám docela dobré známky, občas nějaká trojka, ale jde to.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Tělocvik, občanská výchova a anglický jazyk.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na atletiku a karate. Dvakrát týdně.
8. Máš sourozence?
Bráchu, staršího.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Jo, občas s mamkou a bráchou, ale radši jsem kamarádkama.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Policejní škola a střední zdravotní. Doufám, že se dostanu na policejní.

Zuzana K. se dostala na obě školy. Je šťastná a jde na policejní školu.

Hana V. (14 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Oba mají vysokou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta dělá poradce, máma učí na základní škole.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Manželé.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Asi dvě hodiny, ráda mám vše v pořádku.
5. Jaký máš školní prospěch?
Výborný, mám samé jedničky.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Asi všechno.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím s maminkou na cvičení pilates. Jednou týdně.
8. Máš sourozence?
Bráchu, mladšího.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Ano. Pokaždé nám naši něco vymyslí. Ráda chodím do divadla.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Gymnázium. Obě školy.

Hana V. se s přehledem dostala na obě gymnázia. Vybrala si to, které má lepší úroveň. Je spokojená.

Karolína T. (15 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma má vysokou a táta střední.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta je stavbyvedoucí, máma pracuje na ministerstvu financí.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Manželé.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Tak dvě až tři hodiny.
5. Jaký máš školní prospěch?
Super, mám dobré známky.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Český jazyk a anglická jazyk.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na keramiku. Dvakrát týdně.
8. Máš sourozence?
Ne.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Ano, hodně toho podnikáme a když jsou unavení tak, jdu ven s holkama.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Obchodní akademie ekonomické lyceum a obchodní akademie ekonomika a podnikání v EU.

Karolína T. se dostala na obě školy. Jde na obchodní akademii obor ekonomické lyceum. Je spokojená, rodiče také.

Natálie N. (15 let)

1. Jaké vzdělání mají rodiče?
Máma i táta mají vysokou.
2. Jaké povolání vykonávají?
Táta je generální ředitel v automobilce, máma je letuška.
3. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
Manželé.
4. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
Tak zhruba hodinu.
5. Jaký máš školní prospěch?
Mám dobré známky. Jsem spokojená.
6. Jaký předmět tě ve škole baví?
Český jazyk, biologie a angličtina.
7. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
Chodím na aerobik. Třikrát týdně.
8. Máš sourozence?
Ne.
9. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
Trávíme dost. O víkendu jezdíme na chatu, chodíme kina. Radši bych byla častěji s holkama.
10. Na jakou školu se hlásíš?
Zubní technik a gymnázium.

Natálie N. se dostala na gymnázium, na které půjde. Raději by šla na zubního technika. Rodiče jsou spokojení.

Závěr

Cílem mojí bakalářské práce bylo, zamyslet se nad tím, zda (a nakolik) může rodina ovlivnit vzdělání dětí. Myslím, že každý zodpovědný rodič se snaží své děti vychovat co nejlépe a předat jim co nejvíce vlastních zkušeností. Ať chceme nebo ne, většina z nás opakuje podobné vzorce ve výchově, jaké jsme si přinesli sami od svých rodičů. V mládí si říkáme, že některá slova, která slýcháme od rodičů, svým dětem nikdy neřekneme a o dvacet let později se přistihneme, jak svému dítěti říkáme ta stejná slova.

Důležité je hlavně dětem předat základy slušného vychování, naučit je respektu a úctě a zároveň z nich vychovat dostatečně sebevědomé jedince, kteří věří, že vlastní pílí mohou dokázat spoustu věcí. Naučit je, že nám zlatá jablka jen tak nepadají z nebe. Když bude člověk pozitivně myslet a přistupovat tak i k činnostem, které nemá zrovna v lásce, bude tím i šťastnější a bude tu pozitivní náladu předávat dál.

Dnešní děti mají občas tendenci říkat: „To mě nebaví, to nebudu nikdy dělat.“ Určitě to pramení z toho, že se našťěstí narodily v době blahobytu. Což ale neznamená, že se stala jednoduchou a samozřejmou. Spíše naopak, dramaticky se proměnila, zrychlila a zkomplikovala. Vytvořit u dětí předpoklady pro úspěšné a šťastné "přežití" vyžadují mnohem sofistikovanější strategie, než jsme potřebovali kdysi my, natož naši rodiče. Například dnešní děti jsou od raného dětství obklopeny civilizačními vymoženostmi včetně chytrých telefonů a počítačů; to samo o sobě jistě není špatné – ale znají děti jejich skutečnou hodnotu? Chápou jejich možnosti i rizika? Přemýšlejí o tom, jaký smysl pro jejich život vlastně mají? Umějí pracovat s informacemi, které jejich prostřednictvím získávají? A tady vidím právě velkou úlohu rodin v přístupu ke kultivaci "dětského světa". Děti už v raném věku získávají mnoho informací, na které mnohdy nejsou ani psychicky zralé, protože spousta rodičů dá dítěti do ruky tablet nebo smartphone, aby ho zabavilo, než aby si s ním šlo zahrát třeba pexeso nebo Člověče, nezlob se.

Dle rozhovorů s žáky je patrné, že rodiče s vyšším stupněm vzdělání se snaží v tomto ohledu své děti korigovat. Vědí, že mohou svým dětem omezit některé přístupy na internet a omezit dobu trávení na sociálních sítích dle jejich vlastního uvážení. Nicméně, někteří rodiče bývají nedůslední, z rozhovoru s dětmi vyplynulo, že rodiče mnohdy vysloví zákazy a příkazy, ale už moc nemají energii s jejich dodržováním.

Můj výzkum prokázal, že děti středoškoláků a vysokoškoláků mají kladný přístup ke vzdělání. Jsou rodiči ovlivňováni, protože dítě vnímá, že když bude mít vysokoškolské vzdělání, bude se mít i ekonomicky dobře a bude se pohybovat v podobném socioekonomickém prostředí, díky stejně naladěným spolužákům. Jedenáct z dvanácti dotazovaných dětí má v plánu jít po střední škole studovat na vysokou školu. Někteří říkali, že by je rodiče snad i vydělili, kdyby na vysokou školu nešly.

Někdy mohou rodiče vyvíjet na své děti až takový tlak, že to může mít až kontraproduktivní výsledek. Tyto děti jsou pak mnohdy v takovém stresu, že se bojí zklamaných nebo vyčítajících pohledů rodičů, že dokáží při školních výsledcích pohořet na nervozitě.

V zásadě zůstává, že vliv rodiny na vzdělání dětí je nepopíratelný a zásadní. Je tedy na nás rodičích, abychom svým dětem předali kladný a pozitivní vztah k učení a vědění. Není už natolik zásadní, jestli nám dítě půjde studovat na vysokou školu nebo bude mít výuční list. Důležité je, aby dítě cítilo, že ho máme rádi a má od nás podporu. Vždyť v dnešní době je úspěšný i šikovný řemeslník. A i ten si může také rád číst knihy a vzdělávat se i v oblastech, které ho zajímají.

Já sama jako matka jsem se rozhodla jít příkladem svým dětem. Když dětem říkáte, proč je důležité studovat vysokou školu a nemáte jí sám, je to těžší. A proto svým dětem můžu předat i zkušenost, že touha po vědění nekončí určitým věkem, ale že trvá až do smrti. A jak se říká: „Nikdy není pozdě.“

Seznam použité literatury

BAKALÁŘ, Eduard, et al. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2.

ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996. 302 s. ISBN 80-85866-15-3.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vydání. Praha: UK – Karolinum, 1993. 415 s. ISBN 80-7066-534-3.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Pedagogika pro učitele odborných předmětů*. 1.vyd. Praha: Oeconomica, 2005. 304 s. ISBN 20-245-0886-9.

GILLERNOVÁ, I., KREJČÍKOVÁ L. a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.

HAVLÍK, Radomír. *Úvod do sociologie*. 5.vyd. Praha: Karolinum, 2007.128 s. ISBN 978-80-246-1385-7.

HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. 174 s. ISBN 978-80-7367-327-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 2 vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

JUKLOVÁ, Kateřina, et al. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2004. 190 s. ISBN 80-86429-29-6.

KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86723-38-9.

LINHART, J., PETROUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H. *Velký sociologický slovník. Díl 1*, Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

LINHART, J., PETROUSEK, M., VODÁKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H. *Velký sociologický slovník. Díl 2*, Praha: Karolinum, 1996. 749-1627 s. ISBN 80-7184-310-5.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 3.vyd. Praha: Portál, 2005. 481 s. ISBN 80-7367-047-X.

MAŇÁK, J., PROKOP, J., SOLFRONK, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky a psychologie: příspěvek ke vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 1998. 191 s. ISBN 80-85931-58-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. 336 s. ISBN 08-011-86.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8.

MATĚJŮ, Petr. VEČERNÍK, Jiří. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998.* 1. vydání. Praha: Academia. 199. 364 s. ISBN 80-200-0703-2.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost.* 2 vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 323. s. ISBN 978-80-86429-87-8.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny.* Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999. 250. s. ISBN 80-85850-75-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti.* 1. vyd. Praha: Academia, 1995. 336 s. ISBN 802000525-0.

NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky.* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 157 s. ISBN 80-7178-515-6.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže.* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. 119 s. ISBN 978-80-7419-041-4.

PACHL, Ladislav. *Malá abeceda rodiny.* 1. Vyd. Praha: Panorama, 1983. 314 s. IBN 11-107-83.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času.* 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

RABUŠICOVÁ, Milada. ŠEĎOVÁ Klára. *Škola a / versus /rodina.* 1. vydání. Brno: MUNI, 2004, 176 s. ISBN 80-210-3598-6.

SILBERT, Linda Bress a Alvin J. SILBERT. *Proč chytré děti dostávají špatné známky.* 1. vyd. Brno: Edika, 2013. 135 s. ISBN 978-80-266-0166-1.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie.* 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 176 s. ISBN 80-7478-559-8.

VORLÍČEK, Chrudoš. *Úvod do pedagogiky.* 1.vvyd. Jinočany: HaH Vyšehradská, 2000. 177 s. ISBN 80-86022-79-X.

Odborné časopisy, publikace:

HÁJEK, Bedřich. *Školní družina vytváří vzdělávací program. Část 3. Informatorium, 2005 roč. 12, č. 9, 26-27 s. ISSN 1210-7506.*

HAVLÍČKOVÁ, Daniela. *Volnočasové aktivity kvalitněji. Část 2, Výstavba vzdělávacího programu na pozadí klíčových kompetencí a sebeevaluace. Rodina a škola Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2015 roč. 62, č. 5. 23 s. ISSN 0035-7766.*

HAVLÍČKOVÁ, Daniela. *Volnočasové aktivity kvalitněji. Část 3. Rodina a škola Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2015 roč. 62, č. 6. 23 s. ISSN 0035-7766.*

HAVLÍČKOVÁ, Daniela. *Volnočasové aktivity kvalitněji. Část 3. Rodina a škola Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2015 roč. 62, č. 6. 23 s. ISSN 0035-7766.*

JANÍK, Pavel. *Volnočasové aktivity od A do Z. Tělesná výchova a sport mládeže, 2000 roč. 66, č. 7, 17-20 s. ISSN 1210-7689.*

KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte je nejtěžší výchovný úkol* Aperió, 2006, roč. 5, č. 4, s. 30-33.

MERTIN, Václav. *Bez mužů to nejde. Děti a my: Časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí, 2005, roč.35, č.3, s. 15-17.*

ŠVANCAR, Radmil. *Udržet vysokou laťku: volnočasové aktivity jsou důležitým pozadím na obrazu prestižní školy. Praha: Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy, 2017 roč. 120. 10-11 s. ISSN 0139-5718.*

TOMČÍK, Marek. *Podpoříme všechny volnočasové aktivity a kroužky. Homér: týdeník Mostecka, 2014 roč. 17, č. 37. 11 s. ISSN 1212-3978.*

TROJANOVÁ, Irena. *Vedoucí vychovatelka je také manažerka! Já a moje školní družina. Speciál pro školní družiny: příloha časopisu Řízení školy. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017 roč. 4, č. 3, 2-4 s. ISSN 2336-4343.*

Elektronické zdroje:

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Zájmové vzdělávání – školní družiny. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/skolni-druziny>

Organizační řád soutěží a přehlídek žáků základních uměleckých škol. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 10.6.2019 Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/zakladni-umelecke-vzdelavani>

Zákon č. 561/2004 SB.: zákon předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 25.8.2020 Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-25-8-2020>

Seznam otázek

Příloha č. 1- Výzkumné otázky

11. Jaké vzdělání mají rodiče?
12. Jaké povolání vykonávají?
13. Rodiče jsou manželé, partneři nebo rozvedení?
14. Kolik hodin průměrně věnuješ školní přípravě?
15. Jaký máš školní prospěch?
16. Jaký předmět tě ve škole baví?
17. Navštěvuješ kroužky volnočasových aktivit? Pokud ano, kolik a jak často?
18. Máš sourozence?
19. Trávíš volný čas s rodiči? Pokud ano, jakým způsobem?
20. Na jakou školu se hlásíš?

